

Professionally oriented translation in future translators training

Bakhora SHERMATOVA¹, Nigora AKHMEDJANOVA², Dildora KHASANOVA³

Samarkand State Institute of Foreign Languages

ARTICLE INFO

Article history:

Received April 2024

Received in revised form

10 May 2024

Accepted 25 May 2024

Available online

25 June 2024

Keywords:

competency-based
approach,
professional competence,
professionally oriented
translation,
training of future
translators.

ABSTRACT

The article discusses the main goals and objectives of professionally oriented translation within the framework of a competency-based approach, which involves the formation of a specialist's readiness and ability for productive and effective activities in various professionally significant situations of interlingual and intercultural communication.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol2-iss1/S-pp96-100>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Bo'lajak tarjimonlarni tayyorlashga yo'naltirilgan professional tarjima

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

kompetensiyaga asoslangan
yondashuv,
professional kompetentsiya,
professional yo'naltirilgan
tarjima,
bo'lajak tarjimonlarni
tayyorlash.

Maqolada malakaga asoslangan yondashuv doirasida kasbiy yo'naltirilgan tarjimaning asosiy maqsad va vazifalari ko'rib chiqiladi, bu tillararo va madaniyatlararo muloqotning turli kasbiy ahamiyatli vaziyatlarda mutaxassisning samarali va samarali faoliyatiga tayyorligi va qobiliyatini shakllantirishni o'z ichiga oladi.

¹ Teacher, Samarkand State Institute of Foreign Languages.

² Teacher, Samarkand State Institute of Foreign Languages.

³ Teacher, Samarkand State Institute of Foreign Languages.

Профессионально-ориентированный перевод в подготовке будущих переводчиков

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

компетентностный
подход,
профессиональная
компетенция,
профессионально-
ориентированный
перевод,
подготовка будущих
переводчиков.

В статье рассматриваются основные цели и задачи профессионально-ориентированного перевода в рамках компетентностного подхода, который предполагает формирование готовности и способности специалиста к продуктивной и эффективной деятельности в различных профессионально-значимых ситуациях межкультурного и межъязыкового общения.

KIRISH

Zamonaviy oliy ta'lim tizimi maqsadlarni belgilashda ustuvorliklarning o'zgarishi va an'anaviy bilimga asoslangan yondashuvdan yangi, vakolatlarga asoslangan yondashuvga o'tish bilan tavsiflanadi. Maqsad ma'lum bilim, ko'nikma va malakalarni egallashdan iborat bo'lgan an'anaviy yondashuvdan farqli o'laroq, kompetensiyaga asoslangan yondashuv ko'proq amaliyotga va ta'lim natijalariga yo'naltirilgan hisoblanadi. O'quv rejasiga ko'ra talabalar ta'lim olishning boshida qanday ma'lumotlarga ega va mashg'ulotlar oxirida esa qanday ma'lumotni egallashi rejalashtirilgan maqsadlar (xarakteristikalar) kiradi.

Axborot texnologiyalari, mamlakat va jahon iqtisodiyotidagi tez va jiddiy o'zgarishlar, yuqori malakali ishchi kuchiga bo'lgan ehtiyoj, shuningdek, yangi ta'lim paradigmasi mutaxassisning kasbiy kompetentsiya darajasini doimiy ravishda oshirish zarurligini belgilaydi. Bunday sharoitda nafaqat ularning kasbiy bilim va ko'nikmalari, balki ularni qanday egallash va qo'llash ham birinchi o'ringa chiqadi. Bo'lajak mutaxassisdan doimiy ravishda o'z ustida ishlash, bilimni kengaytirish va chuqurlashtirish, kasbiy faoliyatida egallagan malakalarini qo'llash malakasini oshirish talab etiladi.

Shu nuqtai nazardan, kompetensiyaga asoslangan ta'lim konsepsiyasi alohida ahamiyatga ega bo'lib, uning doirasida mutaxassisning shaxsiy va kasbiy fazilatlarini rivojlantirish, kognitiv qobiliyatlarini kengaytirish va malakasini oshirishga katta e'tibor qaratiladi. Ta'limning kasbiy motivlari, ular "kasbiy muvaffaqiyat motivlari, kasbiy bilim olish, maxsus fanlarga qiziqish, kasbni egallash istagi va boshqalar"ni o'z ichiga oladi. [1,202].

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Maqolada o'rganilayotgan muammo bo'yicha ilmiy-pedagogik adabiyotlar tahlili va amaliy o'quv materialini o'rganish ishlatilgan.

NATIJALAR

Zamonaviy sharoitda bo'lajak mutaxassisni kasbiy tayyorlash sifati o'zbek ta'limini modernizatsiya qilish uchun asos bo'lgan kompetensiyaga asoslangan yondashuv doirasida talqin etiladi. Bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashga kompetensiyaga asoslangan yondashuv talabaga tayyor kasbiy bilim, ko'nikma va malakalar majmuini berish jarayoni sifatida emas, balki bitiruvchilarda kasbiy kompetentsiyani shakllantirish jarayoni deb qaraladi. N. N. Gavrilenkoning fikriga ko'ra, "kasbiy kompetentsiya deganda mutaxassisning kasbiy mahorati tushunilishi kerak, u o'z ixtiyoridagi vakolatlarni

tanlash, birlashtirish va safarbar qilish qobiliyatidan iborat” [6,14]. Oliy ta’limning zamonaviy davlat ta’lim standartlari jamiyatning malakali mutaxassisni shakllantirishga bo’lgan ehtiyojlarini to’liq aks ettiradi va bu yondashuv asosida bitiruvchiga qo’yiladigan talablarni belgilaydi.

Har qanday kompetentsiya singari, tarjima ham murakkab ko’p o’lchovli kategoriya bo’lib, tarjimonga tillararo va madaniyatlararo muloqotni muvaffaqiyatli amalga oshirish imkonini beradigan malakaviy xususiyatlarni o’z ichiga oladi.

Bitiruvchi ushbu sohada kasbiy faoliyatni amalga oshirishi mumkin bo’lgan tashkilotlar va muassasalar soni va kadrlar tayyorlash profiliga quyidagilar kiradi:

- davlat mudofaasi va xavfsizligini ta’minlovchi organlar;
- huquqni muhofaza qilish organlari;
- davlatlararo munosabatlar va diplomatik faoliyat sohasidagi tashkilotlar (elchixonalar va konsulliklar);
- xorijiy davlatlarning viza markazlari;
- firma va firmalarning texnik adabiyotlarini tarjima qilish bo’limlari;
- banklar;
- savdo-sanoat palatalari;
- sayyohlik agentliklari (sayyohlik va transport agentliklari).

Ushbu mutaxassislik bo’yicha ta’lim standarti talablariga muvofiq, bitiruvchi quyidagi kasbiy vazifalarni hal qilishga tayyor bo’lishi kerak:

- 1) tashkiliy-kommunikatsiya faoliyati sohasida:
 - buyurtmachining ko’rsatmalariga muvofiq yozma va og’zaki ketma-ket tarjimini amalga oshirish;
 - yozma tarjimalarni tahrirlash;
 - bajarilgan ishlar natijalari bo’yicha tegishli hujjatlarni rasmiylashtirish;
- 2) axborot-tahliliy faoliyat sohasida:
 - ma’lumotlarning dolzarbligi nuqtai nazaridan hujjatlarni dastlabki baholashni amalga oshirish;
 - har qanday darajadagi murakkablik va mavzu bo’yicha abstrakt va izohli matnlar;
 - OAV materiallari asosida tahliliy mavzuli hisobotlar, sharhlar, ma’lumotnomalar tuzish;
 - kasbiy (maxsus) faoliyatni qo’llab-quvvatlash uchun axborot texnologiyalarini qo’llash;
- 3) ilmiy-tadqiqot faoliyati sohasida:
 - ilmiy tadqiqot natijalarini qayta ishlashning zamonaviy usullaridan foydalangan holda tilshunoslik, madaniyatlararo muloqot, tarjimashunoslik va xalqaro munosabatlar sohasidagi tadqiqot materiallarini professional maqsadlarda o’rganish va tanqidiy tahlil qilish;
 - umumiy kasbiy saviyasini oshirish, ilmiy tadqiqot natijalaridan amaliy faoliyatda foydalanish va uzluksiz ta’limga tayyorlash maqsadida tilshunoslik, madaniyatlararo muloqot, tarjimashunoslik va xalqaro munosabatlar sohalarida mustaqil tadqiqotlar olib borish;
 - tarjima korrespondentsiyalarining faol fondini kengaytirish, tarjimonning shaxsiy tezaurusini boyitish, turli sohalarda maxsus terminologiyani o’rganish va zarur boshlang’ich bilimlarni shakllantirish maqsadida doimiy axborot-qidiruv ishlarini olib borish.

Bo'lajak tarjimonga madaniyatlararo muloqot sohasidagi mutaxassis sifatidagi yuqoridagi talablar munosabati bilan uni tayyorlashda "Kasbiy yo'naltirilgan tarjima" o'quv fani alohida ahamiyat kasb etadi.

Ta'kidlab o'tamizki, bu tarjimonlik sohasidagi mutaxassislarni tayyorlash dasturida yangilik bo'lsa-da, bo'lajak tarjimon shaxsini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi va uning kasbiy rivojlanishi uchun ulkan salohiyatga ega. Aynan shu fan doirasida talabalarning kasbiy yo'nalishi va kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun motivatsiya shakllanadi.

MUHOKAMA

Fan bo'yicha mashg'ulotlarda talabalar o'zlarining bo'lajak kasbi, jamiyatning individual tarjimonga qo'yadigan talablari, o'z ishiga mas'uliyat, mehnat sharoitlari va boshqalar haqida ma'lumotga ega bo'ladilar. Ushbu fan tegishli kompetentsiyalarni shakllantirish zaruriyatini hisobga olgan holda ta'lim standarti asosida ishlab chiqilgan ish dasturiga muvofiq o'qitiladi.

Quyidagilarni fanning asosiy maqsadlari deb bilamiz:

- talabalarga turli kasbiy yo'nalishdagi matnlarni ingliz tilidan o'zbek tiliga va o'zbek tilidan ingliz tiliga munosib tarjima qilish uchun zarur ko'nikma va malakalarni o'rgatish;

- tarjimaning barcha turlarini bajarishda talab qilinadigan adekvatlik darajasiga erishish uchun tarjima o'zgarishlarini qo'llashni o'rgatish;

- talabalarda turli funksional uslub va janrdagi matnlarni tarjima qilish ko'nikmalarini rivojlantirish;

- tarjimadan keyingi o'z-o'zini tahrirlashni va tarjima matnini nazorat qilishni o'rgatish.

Intizom bo'yicha ish dasturini tayyorlashda biz mamlakat iqtisodiyoti va bandlik sharoitlaridagi mavjud tendensiyalarni hisobga oldik, shuningdek, tarjimon kadrlarni tayyorlash bo'yicha yetakchi universitetlarining tajribasiga tayandik.

Shunday qilib, Nijniy Novgorod davlat tilshunoslik universiteti mutaxassisi N.A.Dobrolyubova ta'kidlaganidek, "tarjimonlar tayyorlashda asosiy e'tibor tarjima xizmatlari bozorida eng ko'p talabga ega bo'lganligi sababli tarjimaning maxsus turlarini o'qitishga qaratilishi kerak" [7, 25].

O'qitishning ushbu bosqichida aloqaning barcha registrlarini o'zlashtirishga alohida e'tibor beriladi: rasmiy, norasmiy va neytral. Shuni ta'kidlash kerakki, bu bosqichda talabalar ketma-ket og'zaki va vizual-og'zaki tarjimalarni bajarishga kirishadilar.

Og'zaki tarjimaning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat: "shaxsni lingvistik salohiyatni va o'zini o'zi boshqarishni safarbar qilishga undaydigan kommunikativ vaziyatning kutilmaganligi" [8,6], shuning uchun o'qituvchining maqsadi "psixologik jihatdan keskin va noqulay tarjima vaziyatini yaratish" [4, s. 11] psixologik rivojlantirish qiyin va undan tashqari qulay sharoitlarda barqarorlik va chidamlilik va bir ish tilidan boshqasiga tezda o'tish qobiliyatini shakllantirish.

XULOSA

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, kasbiy kompetentsiyaning asosiy tarkibiy qismlari (boshqacha qilib aytganda, asosiy kompetentsiyalar) talabalar o'zlarining kelajakdagi kasbining o'ziga xos xususiyatlari va mehnat bozorida tilshunos-tarjimonlarga qo'yiladigan talablar haqida tasavvurga ega bo'lishlari uchun o'qitishning dastlabki bosqichida yaratilishi kerak. Ta'limning kasbiy kompetentsiyalarni va

mustaqillikni shakllantirishga yo'naltirilganligi talabalarga tarjima va madaniyatlararo muloqot sohasidagi faoliyatni kelajakda muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan aniq ko'nikmalarni egallashga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Васильева Е. Н. Мотивация в формировании профессиональной компетентности будущего специалиста // Актуальные вопросы лингводидактики и межкультурной коммуникации: сборник научных статей. – Чебоксары, 2017. – С. 200–204.
2. Васильева Е. Н., Громова Е. Н., Курникова Н. С. Практикум по переводу. Английский язык: учебно-методическое пособие. – Чебоксары: Чуваш. гос. пед. ун-т, 2015. – 109 с.
3. Васильева Е. Н., Громова Е. Н., Курникова Н. С. Формирование профессиональных компетенций у будущих переводчиков // Вестник Чувашского государственного педагогического университета им. И. Я. Яковлева. – 2014. – № 2(82). – С. 141–148.
4. Вербицкая М. В., Беляева Т. Н., Быстрицкая Е. С. Устный перевод. Английский язык. 1 курс. – 2-е изд. – М.: Глосса-Пресс; Ростов н/Д.: Феникс, 2009. – 383 с.
5. Гавриленко Н. Н. Программа-концепция подготовки переводчиков профессионально ориентированных текстов. Книга 3. – М.: НТО имени С. И. Вавилова, 2011. – 120 с.
6. Гавриленко Н. Н. Теория и методика обучения переводу в сфере профессиональной коммуникации. Книга 1. – М.: НТО имени С. И. Вавилова, 2009. – 178 с.
7. Методические основы подготовки переводчиков: нижегородский опыт / под общ ред. В. В. Сдобникова. – Н. Новгород, 2007. – 165 с.
8. Мухортов Д. С. Практика перевода. Английский – русский: учебное пособие. – М.: Высшая школа, 2006. – 256 с.
9. Сдобников В. В., Калинин К. Е. 30 уроков устного перевода. Английский язык: учебник. – М.: Восточная книга, 2010. – 376 с.
10. Слепович В. С. Деловой английский: учебное пособие. – 4-е изд. – Минск: ТетраСистемс, 2005. – 256 с.
11. Холмурадова, Л. Э. (2013). Этническая история французского народа и его образа жизни: лингвокультурологический аспект. *Вестник Челябинского государственного университета*, (20 (311)), 114-116.
12. HOLMURADOVA, L. E. (2018). Lingvoculturology is an important part of a new philological subject. *Иностранные языки в Узбекистане*, (3), 33-38.